

Sveikatos apsauga Europoje: mūsų ateities vizija

Europos ligų prevencijos ir kontrolės centro (ELPKC)
2007–2013 m. tikslai ir strategijos

Nuotraukų autorių sąrašas

Visos nuotraukos © ECDC, išskyrus:

Viršelis © stockbyte; p. 2; © CDC. Maloniai sutikus Cynthia Goldsmith;

Jacqueline Katz; Sherif R. Zaki

4 puslapis © stockxpert.com

5 puslapis © stockxpert.com

6 puslapis © CDC

8 puslapis, kairė © US National Museum of Health and Medicine

9 puslapis © CDC

14 puslapis, dešinė © istockphoto.com

16 puslapis, kairė © Photodisc

16 puslapis, dešinė © CDC. Maloniai sutikus Dr Edwin P Ewing, Jr

© Europos ligų prevencijos ir kontrolės centras, 2009

ISBN 978-92-9193-122-4

doi:10.2900/17932

Leidžiama dauginti, nurodžius šaltinį. Visoms šiame leidinyje išspausdintoms nuotraukoms taikomos autorių teisės ir be aiškaus autorių teisių turėtojo sutikimo jų negalima naudoti kitais tikslais nei šis leidinys.

Svarbi pastaba:

atkreipiame skaitytojų dėmesį į tai, kad dokumentas „*Sveikatos apsauga Europoje: mūsų ateities vizija*“ pateikiamas tik informaciniais tikslais. Jame visuomenei pristatomi svarbiausi 2007–2013 m. ELPKC strateginės daugiametės programos tikslai ir strategijos. Nors šiame dokumente stengėmės perteikti programoje išdėstytas mintis, apibendrinami gal būt praleidome kai kuriuos svarbius aspektus. Su išsamia 2007–2013 metų strategine daugiamete programa galite susipažinti internete adresu: www.ecdc.europa.eu

Sveikatos apsauga Europoje: mūsų ateities vizija

Europos ligų prevencijos ir kontrolės centro (ELPKC)
2007–2013 m. tikslai ir strategijos

Turinys

Pratarmė – ES kova su infekcinėmis ligomis	3
Įvadas	4
Infekcinių ligų grėsmė.....	5
Infekcinių ligų rizikos veiksniai šių dienų Europos Sąjungoje	6
2007–2013 m. ELPKC strateginio plano tikslai ir veiksmai	8
1-oji tikslų grupė. Žinių kūrimas	10
2-oji tikslų grupė. Visuomenės sveikatos funkcijų stiprinimas	12
3-oji tikslų grupė. Partnerystės plėtra ir palaikymas	15
Išvada.....	16

Mūsų Europos Sąjungos vizija yra, kai visi gyventojai turi geriausią apsaugą nuo infekcinių ligų, kurių leidžia naujausios prevencijos ir kontrolės priemonės.

Zsuzanna Jakab, ELPKC direktorė

Pratarmė – ES kova su infekcinėmis ligomis

Dar niekada pasaulyje nebuvo tokio judėjimo kaip dabar. Milijonai žmonių kasdien juda iš vienos valstybės į kitą, pergabenama daugybė maisto produktų. Didžiuosiuose Europos miestų viešbučiuose kasnakt apsistoja svečių vidutiniškai iš dvylikos ar net daugiau šalių. Kaip parodė sunkaus ūminio respiracinio sindromo (SŪRS) protrūkis 2003 m., infekcinių ligų protrūkiai tarptautiniu mastu gali išplisti labai greitai.

Galime pasidžiaugti, kad XXI amžiuje ligų protrūkių nustatymo ir prevencijos priemonės yra tobulesnės už kada nors anksčiau taikytas. Svarbiausia yra veiksmingai jomis naudotis. Europos ligų prevencijos ir kontrolės centras (ELPKC) buvo įsteigtas 2005 m., kad padėtų Europos Sąjungai (ES) ir valstybėms narėms stiprinti gebėjimus apsaugoti nuo infekcinių ligų. Mūsų užduotis – dirbti išvien su nacionalinėmis ir ES lygmens sveikatos institucijomis, kad palengvintume bendradarbiavimą ir sukurtume veiksmingą informacinę bazę.

Europos Sąjungoje yra daugybė infekcinių ligų, keliančių pavojų žmonių sveikatai. Centro ištekliai yra riboti, todėl priimdami sprendimus privalome atsižvelgti į problemų svarbą. Kokie veiksmai ES lygmeniu gali iš tiesų padėti apsaugoti žmonių sveikatą? Kokios ligos mums kelia daugiausia nerimo?

Į šiuos klausimus bandyta atsakyti 2007 m. administracinės valdybos patvirtintoje ELPKC strateginėje daugiametėje programoje. Programa sudaryta remiantis pagrindinių infekcinių ligų keliamos grėsmės Europoje analize ir sritimis, kur ELPKC gali reikšmingai prisidėti prie nacionalinės ir ES lygmens veiklos. Iki 2013 m. dirbdami vadovausimės šia programa.

Dokumente „Sveikatos apsauga Europoje: mūsų ateities vizija“ visuomenei pateikiame svarbiausius 2007–2013 metų ELPKC strateginės daugiametės programos aspektus. Tikiuosi, kad Jums tai bus įdomu ir naudinga.

Zsuzsanna Jakab,
ELPKC direktorė

Europos ligų prevencijos ir kontrolės centras (ECDC)

Įvadas

Europos ligų prevencijos ir kontrolės centras (toliau – ELPKC, Centras) buvo įsteigtas 2005 m., siekiant apsaugoti Europos Sąjungos (ES) piliečių sveikatą nuo infekcinių ligų. Tai informacijos, žinių ir kovos su infekcinėmis ligomis centras, kuris remia ir stiprina visų ES institucijų ir valstybių narių veiklą infekcinių ligų nustatymo, prevencijos ir kontrolės srityje.

Siekiant tai įgyvendinti, Europos ligų prevencijos ir kontrolės centras nusprendė lanksčiai žiūrėti į sau iškeltus uždavinius 2007–2013 m. Lankstumo reikia tam, kad Centras galėtų veiksmingai dirbti ir pasiekti tam tikrų rezultatų. Be to, lankstumas padės ELPKC prisitaikyti prie naujų iššūkių ir skleisti mokslines naujienas bei metodus.

Europos ligų prevencijos ir kontrolės centras atidžiai stebi bet kokius infekcinių ligų pavojingus pokyčius visame pasaulyje ir turi paruošęs visas būtinas priemones, kurių gali prireikti iškilus pavojui. Vis dėlto prieš

įimdamosis aktyvesnio vaidmens už ES ribų ELPKC, kaip nauja agentūra, pirmiausia deda savo veiklos Europos Sąjungoje pagrindus. Todėl ELPKC darbas iki 2010 m. daugiausiai bus susijęs su 27 ES valstybėmis narėmis ir trimis kitomis Europos ekonominės erdvės (EEE) šalimis¹.

Užmegzdamas oficialius ir neoficialius ryšius su kitomis organizacijomis, pavyzdžiui, Pasaulio sveikatos organizacija (PSO), ELPKC stiprina bendradarbiavimą su visomis ES valstybėmis narėmis ir EEE šalimis. Ryšiai leidžia visiems partneriams keistis sukauptomis žiniomis, patirtimi ir moksliniais ištekliais.

Šiame dokumente apibendrinami pagrindiniai ELPKC ilgalaikio (2007–2013 m.) strateginio plano elementai. Iš pradžių apžvelgiama ankstesnė ir dabartinė infekcinių ligų grėsmė Europoje. Po to pristatomi ES piliečių jautrumą infekcinėms ligoms lemiantys veiksniai. Ir pagaliau apžvelgiami septyni prioritetiniai tikslai ir jiems įgyvendinti planuojami ELPKC veiksmai².

Infekcinių ligų grėsmė

Žmonijos istorijoje infekcinės ligos turėjo didelį poveikį žmonių sveikatai. Pavyzdžiui, manoma, kad juodoji mirtis 1348 m. nusinešė net 50 mln. žmonių gyvybių Europoje, t. y. 30–60 proc. visos Europos gyventojų tuo metu.

XX a. infekcinių ligų gydymo ir prevencijos būdai pagerėjo, pavyzdžiui, buvo išrasti antibiotikai ir vakcinos. Kai kurios vakcinos buvo taip ištobulintos, kad padėjo sumažinti ar iš viso likviduoti kai kurias ligas (pvz., vaikams būdingas infekcijas, poliomielitą, raupus). Tokios ligos kaip cholera, vidurių šiltinė ir kai kurios aujagimių infekcijos iš esmės baigia išnykti, nes ES ir EEE šalyse pasiektas aukštas asmeninės ir visuomeninės higienos lygis.

Tačiau higienos normų laikomasi nevienodai – kai kuriose vietovėse vis dar yra žmonių, kurių ši pažanga nepasiekė. Be to, nuolatos atsiranda nauja grėsmė. Žmonių gyvenimo būdo pokyčiai (pvz., daugiau kelionių, masi-

nis maitinimas, maisto rinkos globalizacija, pernelyg dažnas antibiotikų vartojimas, besikeičiantys seksualiniai įpročiai) ir aplinkos pokyčiai kelia grėsmę daugeliui iki šiol pasiektų sveikatos apsaugos laimėjimų.

Infekcinių ligų rizikos veiksniai šių dienų Europos Sąjungoje

Ligas lemiantys veiksniai

ES gyventojai gali susirgti įvairiomis infekcinėmis ligomis³. Pavojus užsikrėsti šiomis ligomis siejamas su keliais reikšmingais veiksniais, kurie pateikiami toliau nurodytoje lentelėje.

Norint atrasti geriausią ligos prevencijos ir kontrolės būdą, svarbu suvokti kokie veiksniai ją lemia.

Koordinavimas

ES yra daug skirtingų institucijų ir valstybių, kurios turi bendradarbiauti kovoje su infekcinėmis ligomis. Kiekvienoje valstybėje narėje veikia sveikatos priežiūros tarnybos, tačiau jų darbas organizuojamas skirtingai. Viena iš svarbiausių ELPKC užduočių – padėti ES institucijoms ir valstybėms narėms dirbti kartu. Skirtingus darbo metodus taiko ir viešosios tarnybos bei organizacijos: pavyzdžiui, paukščių gripo protrūkis parodė, kad

žemės ūkio, sveikatos, augalijos bei gyvūnijos ir maisto saugos organizacijos turi dirbti išvien.

Prevencija

Dažnai problemos kyla dėl to, kad kai tik sumažėja kokios nors ligos grėsmė, žmonės nebemato būtinybės tęsti prevencinį darbą. Taip atsitiko su kai kuriomis vaikų infekcinėmis ligomis, pavyzdžiui, tymais ir kiaulyte. Vis daugiau žmonių nusprendžia neskiepyti savo vaikų nuo šių ligų, todėl sergamumas jomis didėja. Dėl tokio elgesio galinčių atsinaujinti daugelis ligų yra pavojingiausios vaikams ir jaunimui.

Atradimai

Naujos medicinos žinios parodė, kad tam tikros ligos (pvz., vėžys, opos) yra susijusios su infekcinėmis ligomis. Pavyzdžiui, dabar manoma, kad iki 20–25 proc. visų vėžinių susirgimų kyla dėl infekcijų. Tai reiškia,

Infekcinės ligos lemiantys veiksniai Europoje

Kintantis gyventojų skaičius. Infekcinės ligos gali išplisti, nes daugėja ligoms ne tokių atsparių vyresnio amžiaus žmonių, didėja migracija ir tarptautinės kelinės. Dėl didelės urbanizacijos aplink miestus formuojasi vargingi, tankiai apgyvendinti rajonai, kurie gali virsti tikrais infekcinių ligų židiniiais.

Socialinės sąlygos. Rizika susirgti tam tikromis ligomis yra didesnė vargingai gyvenantiems žmonėms, bedarbiams, tinkamo būsto neturintiems asmenims. Skirtingos socialinės sąlygos gali tapti dar didesne problema ateityje, o tai reiškia, kad tam tikroms grupėms kils dar didesnis infekcinių ligų pavojus.

Gyvenimo būdas. Kadangi organizuojama vis daugiau turistinių ir verslo kelionių, kyla rizika ligas atsivežti iš svetur. Nesaugus seksas – pagrindinis lytiškai plintan-

čių infekcijų (LPI) ir ŽIV pavojų keliantis veiksnys. Šios ligos labai sparčiai plinta kai kuriose Europos dalyse. Piktnaudžiavimas narkotikais yra svarbus hepatito, ŽIV, LPI ir sepsinės infekcijos pavojaus veiksnys. Dėl vartotojų elgsenos pokyčių dažniau užsikrečiama su maistu susijusiomis infekcijomis.

Fizinė aplinka, technologijos ir prekyba. Aplinkos, ekologiniai ir klimato pokyčiai (kurie gali paveikti tam tikras infekcinės ligas) pagreitins visuotinį atšilimą. Dėl technologijų pažangos susirgimas tam tikromis ligomis (pvz., cholera) sumažėjo, bet kai kuriomis ligomis (pvz., legionierių liga) – padidėjo. Šiuolaikiniai maisto gamybos būdai ir visuotinė maisto rinka gali nulemti didelius su maistu susijusių ir sunkiai kontroliuojamų ligų protrūkius, kadangi maistas keliauja per visą pasaulį ir kartais nesuvartojamas ilgą laiką.

kad sveikatos srities specialistai, kurių specializacija skirtinga, turės glaudžiau bendradarbiauti.

Ekonomika

Infekcinės ligos turi didelį ekonominį poveikį ES valstybėms narėms. ES nebuvo atlikti bendri su infekcinėmis ligomis susijusių išlaidų tyrimai, tačiau atskiros valstybės juos pasidarė. Pavyzdžiui, infekcinių ligų gydymas Anglijoje Nacionalinei sveikatos tarnybai kainuoja apie 6 milijardus svarų per metus. 2003 m. išplitęs sunkus ūminis respiracinis sindromas (SŪRS) Kinijai ir Kanadai galėjo atsieiti apie 1 proc. jų bendrojo nacio-

nalinio produkto. 1995 m. Jungtinėje Karalystėje (JK) išplitusi galvijų spongiforminė encefalopatija kainavo beveik 6 milijardus eurų. Nors reikia daugiau informacijos apie infekcinių ligų ekonominį poveikį, aišku tik viena – jis yra milžiniškas.

ECDC valdymo tarybos susitikimas

2007–2013 m. ELPKC strateginio plano tikslai ir veiksmai⁴

ELPKC ilgalaikis strateginis planas sukurtas taip, kad apimtų visas Centro veiklos sritis. Visi kasmetiniai veiklos planai pagrįsti ilgalaikiais kiekvienų metų tikslais ir yra su jais suderinti. Planas parengtas atsižvelgiant į tikėtinus ELPKC finansinius išteklius ir jis apima du laikotarpius:

pirmuoju laikotarpiu (2007–2009 m.) ELPKC sutelks dėmesį į savo pagrindinių funkcijų ir veiklos įtvirtinimą, užmegs stiprius ryšius su ES ir valstybėmis narėmis bei kitais partneriais (pvz., PSO). ELPKC šiuo metu tobulina ES ir valstybėse narėse vykdomas visuomenės sveikatos funkcijas (pvz., epidemiologinę priežiūrą, sveikatos specialistų mokymą, žinių apie infekcinių ligų prevenciją ir kontrolę sklaidą). Jis taip pat kuria pagrindines mokslinio darbo priemones, pvz., duomenų bazes, tin-

klus ir mokslinius metodus. Šiuo laikotarpiu daugiausia dėmesio bus skiriama gripui, ŽIV, AIDS, tuberkuliozei ir ligoms, kurioms kelių gali užkirsti skiepai (ypač tymams ir kitoms vaikų ligoms⁵) bei infekcijoms asmens sveikatos priežiūros įstaigose.

Antruoju laikotarpiu (2010–2013 m.) ELPKC daugiau dėmesio skirs kovai su konkrečiomis ligomis. Centras sukurs duomenų bazę, kurioje bus kaupiama informacija apie veiksmingiausius tam tikrų ligų prevencijos ir kontrolės būdus, atsižvelgs į jas lemiančius veiksnius ir bandys nustatyti galimas pasekmes (dabar ir ateityje). Šiuo laikotarpiu gali prireikti patikslinti prioritetus, jei tai bus reikalinga, atsižvelgiant į ELPKC patirtį pirmuoju laikotarpiu.

4. Ši pirmoji daugiametė programa apima 2007–2013 m. laikotarpį. Ji atitinka ES antrąją Bendrijos veiksmų programą sveikatos srityje (2007–2013 m.). Ji taip pat atitinka dabartinę ES politiką ir prioritetus visuomenės sveikatos srityje.
5. Visos Europos valstybės turi vaikų skiepavimo nuo infekcinių ligų, tokių kaip tymai, kiaulytė, raudoniukė, difteritas, kokliušas ir t. t., politiką. Tačiau svarbu pažymėti, kad ir suaugę žmonės gali užsikrėsti šiomis ligomis, ypač jei vaikystėje nuo šių ligų jie nebuvo skiepyti.

ECDC ekspertai srities misijoje

ELPKC tikslais paremtas metodas

Strateginėje daugiametėje programoje darbas suskirstytas į septynias tikslines sritis. Kiekvienam tikslui pasiekti taip pat numatyta po keletą ELPKC veiksmų.

ELPKC nusprendė siekti lanksčių tikslų ir konkrečių rezultatų dėl keleto priežasčių.

Tikslų nustatymas:

- leidžia lengviau suprasti, ko siekia ELPKC ir kokiomis priemonėmis;
- leidžia įvertinti rezultatus, taigi sudaro galimybę patikrinti, ar tikslas buvo pasiektas;
- suteikia ELPKC ir su juo dirbantiems žmonėms aiškų planą, kuriame išsamiai paaiškinta, ką reikia daryti;

- skatina už tikslų siekimą atsakingus žmones apgalvoti įvairius būdus, kuriais galima pasiekti rezultatų;
- gerina mokslinį mąstymą, nes žmonės skatinami išsiaiškinti, kur esame, ką norime pasiekti ir kaip galime tai padaryti;
- leidžia prisitaikyti keičiantis darbo veiklai ir tobulėjant moksliniams duomenims bei žinioms.

Tikslai ir veiksmai ELPKC interneto svetainėje aprašomi tik anglų kalba. Čia stengsimės apžvelgti kiekvieną iš tikslų ir jų pasirinkimą lėmusias priežastis. Taip pat aptarsime kai kuriuos svarbiausius ELPKC veiksmus konkrečiam tikslui pasiekti.

Tikslinės sritys suskirstytos į tris grupes, kurios atitinka su žinių kūrimu, visuomenės sveikatos funkcijų įtvirtinimu ir partnerystės plėtojimu susijusią pagrindinę ELPKC darbo veiklą.

1-oji tikslų grupė.

Žinių kūrimas

Šioje grupėje numatytas tik vienas tikslas.

1-sis tikslas – žinių plėtojimas – turi padėti Centru kontroliuoti daugiau kaip 55 aktyviai stebimas infekcinės ligos ir neleisti joms plisti (žr. 2 lentelę). Šios ligos suskirstytos į grupes pagal jas lemiančius veiksnius. Šias grupes sudaro:

- lytiniu keliu plintančios infekcijos, įskaitant ŽIV ir (arba) AIDS ir per kraują plintančių virusų sukeltos infekcijos (pvz., hepatitą);
- ūmios kvėpavimo takų infekcijos;
- per maistą ir vandenį plintančios ligos ir zoonozės;
- naujai atsirandančios ir užkrato pernešėjų sukeltos ligos;
- ligos, kurių išvengiama skiepijant;
- su sveikatos priežiūra susijusios infekcijos ir atsparumas antimikrobiniais preparatams.

Šiam tikslui pasiekti nustatytos keturios veiksmų sritys ir nurodyta, kad iki 2013 m. ELPKC labai pagilins kiekvienos srities mokslines žinias.

Pirmoji veiksmų sritis skirta gilinti su šių skirtingų infekcinių ligų poveikiu žmonių ir bendruomenių sveikatai, ekonominėms ir socialinėms sąlygoms susijusias žinias. Šios srities duomenys dabar nėra labai patikimi ir išsamūs. Siekiant suplanuoti veiksmus ir jų imtis svarbumo tvarka, reikia šiuos trūkumus pašalinti. Pavyzdžiui, labai mažai žinoma apie infekcinių ligų ekonominį poveikį ir skirtingus padari-

nus įvairiose geografinėse teritorijose bei gyventojų grupėse.

Antroji sritis skirta ligas lemiančių veiksnių moksliniam supratimui. Daugelis veiksnių veikia skirtingų ligų atsiradimą ir plitimą bei jų užkrečiamumo laipsnį. Tarp biologinių veiksnių galima paminėti ligos sukėlėjus, atsparumą antibiotikams, genetinius ypatumus, amžių, plitimo būdą (per orą, maistą, vandenį, vabzdžius ir t. t.). Be to, šiuos veiksnius veikia kiti socialiniai, ekonominiai ir aplinkos veiksniai, tokie kaip būsto kokybė, vanduo, oras, maistas, kelionės, galimybė pasinaudoti asmens sveikatos priežiūros institucijų paslaugomis ir visuotinis klimatas bei aplinkos pokyčiai. Reikia gauti daugiau informacijos apie tai, kurie iš šių veiksnių yra visų svarbiausi ir koks jų tarpusavio ryšys. Tokios žinios padės nustatyti geriausius būdus kiekvieno veiksnio poveikiui sumažinti.

Trečioji sritis apima mokslinę informaciją apie geriausius metodus, kuriais galima kontroliuoti infekcinės ligos ir užkirsti joms kelią. Egzistuoja daug prevencijos ir kontrolės būdų, tačiau kai kurie iš jų veiksmingesni ar finansiškai naudingesni. Reikia atlikti tyrimus, norint sužinoti, kurie metodai veikia, kodėl ir kiek jie kainuoja. Taip pat yra didelis poreikis atrasti kitus, geresnius prevencijos ir kontrolės metodus.

Ketvirtoji sritis apima pagalbą valstybėms narėms, kovojančioms su infekcinėmis ligomis. ELPKC padeda valstybėms keistis mokslinėmis žiniomis ir patirtimi. ELPKC taip pat nustato standartus, kuriais valstybės narės gali remtis, siekdamos pagerinti savo darbą infekcinių ligų srityje. ELPKC palengvina valstybių narių ir ES institucijų veiklos koordinavimą.

Skiepijimas prieš sezoninį gripą

ELPKC moksliniame darbe nagrinėjamos ligos

Kvėpavimo takų infekcijos

Gripas, tuberkuliozė, legioneliozė.

Lytiškai plintančios infekcijos, įskaitant ŽIV ir per kraują plintančius virusus

Chlamidiozė, gonokokinė infekcija, hepatitas B, hepatitas C, ŽIV infekcija ir sifilis.

Per maistą ir vandenį plintančios ligos ir zoonozės

Kampilobakteriozė, kriptosporidiazė, enterohemoraginės *Escherichia coli* (EHEC) sukelta infekcija, norovirusinė infekcija, salmoneliozė, hepatitas A ir hepatitas E, listeriozė, botulizmas, bruceliozė, *Creutzfeldt-Jakob* liga ir kita užkrečiama spongiforminė encefalopatija (TSE), šigeliozė, toksoplazmozė, trichineliozė ir jersiniozė, juodligė, cholera, tuliaremija, echinokozė, gardiazė, leptospirozė.

Naujai atsirandančios ir užkrato pernešėjų sukeltos ligos

Maliarija, Ku karštligė, Čikungunja, hanta, dengė ir geltonoji karštligė, Vakarų Nilo virusinė infekcija, boreliozė, erkinis encefalitas, maras, sunkus ūminis respiracinis sindromas (SŪRS), raupai, virusinės hemoraginės karštligės, naujai atsirandančios ir (arba) kitos ligos, kurių priežastis nežinoma

Vakcinomis valdomos infekcijos

B grupės *Haemophilus influenza* infekcija, tymai, meningokokinė infekcija, kiaulytė, kokliušas, raudoniukė, pneumokokų sukeltos infekcijos (invazinės), difterija, stabligė, poliomelitas, pasiutligė, rotavirusinė infekcija, vėjaraupiai, žmogaus papilomos viruso infekcija.

Su sveikatos priežiūra susijusios infekcijos ir atsparumas antimikrobiniam preparatams

Hospitalinės infekcijos, antimikrobiniam preparatams atsparūs sukėlėjai.

2-oji tikslų grupė.

Visuomenės sveikatos funkcijų stiprinimas

Antrosios grupės tikslai skirti sustiprinti visuomenės sveikatos funkcijas – sukurti naujas funkcijas ir darbo metodus, kur reikia, susieti egzistuojančias funkcijas ir institucijas, sukurti tinklus. Šiai veiklai bus teikiama pirmenybė pirmuoju programos laikotarpiu, nes geros visuomenės sveikatos paslaugos yra kitų veiksmų pagrindas. Geras visuomenės sveikatos paslaugų teikimas ir funkcionavimas yra labai svarbūs, pavyzdžiui, siekiant įgyvendinti 1-ąjį tikslą ir kovoti su atskiromis infekcinėmis ligomis.

Ši grupė apima šešis tikslus: epidemiologinę priežiūrą, mokslinę paramą, pasiruošimą infekcinių ligų protrūkiams ir jų kontrolei, mokymus ir pranešimus apie infekcines ligas.

2-sis tikslas – epidemiologinė priežiūra – tai infekcinių ligų Europoje ir pasaulyje stebėjimas, suteikiant ES institucijoms ir valstybėms narėms galimybę imtis veiksmingų priemonių savo piliečiams apsaugoti. Nagrinėjama, kokios naujos ligos atsiranda, ligų protrūkiai, egzistuojančių ligų pokyčiai ir t. t.

Šiuo metu daugelis institucijų ir valstybių Europoje vykdo epidemiologinę priežiūrą. Kiekviena šalis taiko savo metodiką ir skirtingą informaciją (duomenis) renka skirtingais būdais. Ne visi surinkti duomenys yra vienos kokybės. Todėl sudėtinga visus duomenis analizuoti kartu, kad būtų galima susidaryti bendrą vaizdą. ELPKC įgaliotas vykdyti visų infekcinių ligų ES epidemiologinę priežiūrą. Siekiama užtikrinti, kad visi skirtingi epidemiologinės priežiūros tinklai, duomenų bazės, darbo metodai ir t. t. būtų organizuojami ir koordinuojami

taip, kad būtų teikiami teisingi ir naudingi duomenys. ELPKC kartu su Europos Komisija koordinuoja procesą, kuriuo siekia sudaryti prioritetinių ligų sąrašą ir nuolat jį atnaujinti. Dėmesys ypač skiriamas tam, kad būtų pastebėti ankstyvi epidemijos ar naujos ligos požymiai (ar ligos progresavimo pokyčiai). Galiausiai ELPKC užtikrina, kad žmonės ir institucijos laiku gautų tinkamą informaciją ir kad pateikta informacija būtų išsamai.

3-sis tikslas – parama mokslui ir prognozėms – turi padėti numatyti būsimą infekcinių ligų grėsmę ir pan. ES lygiu atliekama daug mokslinių tyrimų ir kitų darbų, kuriuos vykdo skirtingos institucijos ir valstybės narės. ELPKC padeda visiems keistis darbo patirtimi ir informacija bei koordinuoja šią veiklą. Didelis darbas atliekamas laboratorijose, kur tiriamos infekcinių ligų priežastys, jų plitimo būdai, gydymo būdai ir t. t. ELPKC tikslas – paskatinti tolesnius tiriamuosius darbus už laboratorijų ribų, ieškant geriausių infekcinių ligų prevencijos ir kontrolės būdų. Be to, tokio darbo rezultatai turi būti paskelbti visose valstybėse narėse ir susijusiose ES institucijose. Kad tai taptų įmanoma, ELPKC gerina mokslinių tyrimų ir įrodymų gavimo būdus ir teikia didesnę paramą visuomenės sveikatos laboratorijoms Europoje. ELPKC atlieka mokslo žinių, tyrimų ir konsultacijų centro funkcijas. Jis taip pat atlieka tyrimus srityse, kuriose dar trūksta informacijos, ir leidžia mokslinių tyrimų gaires.

4-sis tikslas – valdyti infekcinių ligų grėsmę – turi padėti nustatyti galimus infekcinių ligų protrūkius ES ir jiems pasirėngti bei apsaugoti piliečius. Šiuo atžvilgiu tiriami ir kontroliuojami infekcinių ligų protrūkiai, kurie

Šeima su vaiku po skiepavimo vaikų skiepų centre, Stokholmas, Švedija, 2008

gali paveikti kelias ES valstybes. Didelis dėmesys skiriamas anksti nustatyti ir patikrinti grėsmingus požymius, galinčius pasireikšti bet kurioje pasaulio vietoje. Tokie požymiai gali rodyti, kad prasideda naujos ligos epidemija, panašiai kaip 2003 m. SŪRS atveju, arba kad atsirado naujas gripo virusas, galintis sukelti pandemiją.

Daug įvairių ES institucijų ir valstybių narių visuomenės sveikatos institucijų dalyvauja kovoje su infekcinėmis ligomis ir visos jos dirba skirtingais metodais. ELPKC prisideda prie visų tų įvairių institucijų veiklos koordinavimo, siekdamas infekcinių ligų protrūkių nustatymo ir reagavimo procesą padaryti sistemingesniu ir veiksmingesniu. Įdiegiami nauji protrūkių nustatymo metodai, pavyzdžiui, naudojantis internetu ir naujausiomis informacinių technologijų priemonėmis. ELPKC įdiegė veiksmingą ankstyvo perspėjimo sistemą ir remia ES institucijas bei valstybes nares, šioms nustatant ligų protrūkius.

ELPKC pataria ir teikia pagalbą valstybėms narėms ir ES institucijoms, reaguojančioms į bet kokių infekcinių ligų protrūkius, ir rengia planus, kaip reaguoti į galimus protrūkius ateityje. Centras formuoja ekspertų grupes, kurios siunčiamos į protrūkio vietą padėti atliekant pro-

trūkio tyrimą ir organizuojant kontrolės priemones ne tik ES lygiu, bet prireikus – ir tarptautiniu lygiu.

5-sis tikslas – mokymai. Visos valstybės narės turi skirtingą patirtį ir skirtingą požiūrį į infekcinių ligų prevenciją ir kontrolę bei ligų protrūkius. Tačiau naujų infekcinių ligų grėsmė parodė, kad atsirado poreikis geriau koordinuoti veiksmus. Mokymai žmonėms suteikia galimybes dalintis patirtimi, o skirtingų institucijų ir visuomeninių organizacijų darbuotojams – galimybę kalbėtis ir sužinoti, koks vaidmuo tenka kiekvienam iš jų kovoje su infekcinėmis ligomis.

ELPKC koordinuoja Europos intervencinės epidemiologijos mokymo programą (EPIET). Šioje dvejų metų programoje kasmet dalyvauja 16–20 specialistų (studentų), kurie programos metu dirba vienoje iš nacionalinių visuomenės sveikatos institucijų kitoje valstybėje narėje. Dvejų metų laikotarpiu EPIET studentai įgyja vertingos patirties dirbdami epidemiologinį darbą tikrose situacijose, padedant patyrusiems epidemiologams.

Be to, ELPKC prisideda kuriant trumpas mokymo programas, kurių pagalba siekiama stiprinti žmoniškųjų išteklių kompetenciją ES valstybėse narėse. Tai padeda įtvirtinti įvairių šalių mokymo institucijų ryšius.

ECDC informacijos stendas

6-uoju tikslu – komunikacija apie infekcines ligas – siekiama, kad iki 2013 m. ELPKC taptų pagrindiniu informaciją apie infekcines ligas teikiančiu centru Europoje. ELPKC taip pat turėtų remti nacionalinę sveikatos komunikacijos veiklą ir tapti ekspertizės centru, kaupiančiu komunikacijos apie sveikatos pavojus geros praktikos pavyzdžius.

ELPKC informacija skirta dviems pagrindinėms tikslinėms grupėms: visuomenės sveikatos ekspertams (įskaitant nacionalinių institucijų ir kitus visuomenės sveikatos bendruomenės ekspertus) ir visuomenei (žiniasklaida šiuo atžvilgiu yra vienas pagrindinių informacijos perdavimo kanalų). ELPKC teiks skirtingą informaciją kiekvienai iš tikslinių grupių, naudodamas tam tinkamiausius būdus ir komunikacijos priemones.

ELPKC informaciją visuomenės sveikatos ekspertams teikia svarbių susitikimų ir konferencijų metu. Mokslinė informacija apie infekcines ligas taip pat skelbiama internete, įskaitant duomenis apie sergamumą infekcinėmis ligomis, informacinius biuletenius, rizikos vertinimus, naujienas apie protrūkius ir pranešimus apie problemas, susijusias su ligų prevencija ir kontrole. ELPKC veikia kaip mokslinės informacijos ir žinių apie

infekcines ligas centras. Siekdamas veiksmingiau dalytis žiniomis, ELPKC taip pat turi ryšį su nacionalinėmis ir ES internetinėmis svetainėmis. ELPKC siekia visuomenės sveikatos ekspertams palengvinti prieigą prie jiems reikalingos informacijos bet koku infekcinių ligų klausimu.

ELPKC pripažįsta visuomenės ir žiniasklaidos poreikį gauti patikimą ir tikslią informaciją. Nustačius ligos protrūkį, visuomenė ir žiniasklaida nori gauti šią informaciją kuo greičiau. Norėdamos įgyti pasitikėjimą, sveikatos institucijos turi elgtis atvirai ir sąžiningai.

ELPKC gali remti valstybių narių komunikacijos sveikatos klausimais veiklą, siūlydamas specializuotus mokymus tam tikrais klausimais, tokiais kaip komunikacija esant ekstremalioms sveikatai situacijoms. ELPKC gali parengti priemones, kurios valstybėms narėms padės bendradarbiauti konkrečiais klausimais, ir net gali paremti bendrai vykdomas kampanijas. ELPKC padeda valstybėms narėms tarpusavyje bei su ES lygio institucijomis keistis informacija ir skatina žiniasklaidos bendradarbiavimą ten, kur to reikia. Jis taip pat gali padėti užmegzti ryšius su nacionaliniais pareigūnais, žurnalistais ir redaktorais, kad jie galėtų keistis patirtimi ir žiniomis.

3-oji tikslų grupė.

Partnerystės plėtra ir palaikymas

Šioje grupėje numatytas tik vienas — **7-sis tikslas, t. y. kurti ryšius su partneriais ir juos palaikyti**. Daugelis infekcinių ligų veiksnių siejami su kitais sektoriais, pavyzdžiui, būsto, maisto saugos, žemės ūkio ar aplinkos. Visi privalome dirbti kartu, kad įveiktume infekcinių ligų keliamą grėsmę. Juk vienas lauke — ne karys. Nors kiekvieną valstybę kamuoja savos problemos, visada bus sričių, kuriose galima pasidalinti žiniomis ir patirtimi. Kadangi ELPKC pradeda domėtis infekcinėmis ligomis visame pasaulyje, jis turės bendradarbiauti su daugeliu pasaulinio lygmens institucijų

ECDC partneriai

Išvada

Augant infekcinių ligų grėsmei, tikimės, kad ši strateginė daugiametė programa padės ES ir valstybėms narėms apsaugoti piliečių sveikatą. Programa yra pakankamai lanksti ir ją bet koku metu galima pritaikyti kylančioms problemoms. Joje nurodyti tikslai palengvina ELPKC procesų ir pasiekimų stebėjimą ir užtikrina, kad padarysime viską, kas mūsų galioje. Taip pat tikimės, kad ši programa ELPKC darbuotojams ir partneriams bus kovos su infekcinėmis ligomis įkvėpimo šaltinis ir atspirties taškas.

Kaip įsigyti ES leidinių?

Parduodamų leidinių galite įsigyti:

- *EU Bookshop* (<http://bookshop.europa.eu>);
- knygyne, nurodę leidinio pavadinimą, leidėją ir (arba) ISBN kodą;
- tiesiogiai iš mūsų platintojų. Jų adresus rasite tinklavietėje: <http://bookshop.europa.eu> arba sužinosite kreipęsi faksu: +352 2929-42758.

Nemokamų leidinių galite įsigyti:

- *EU Bookshop* (<http://bookshop.europa.eu>);
- Europos Komisijos atstovybėse arba delegacijose. Jų adresus rasite tinklavietėje: <http://ec.europa.eu> arba sužinosite kreipęsi faksu: +352 2929-42758.

ISBN 978-92-9193-122-4

9 789291 931224

Leidinių biuras

TQ-81-08-456-LT-C

Europos ligų prevencijos ir kontrolės centras (ECDC)

Pašto adresas:
ECDC, 171 83 Stockholm, Sweden

Adresas lankytojams:
Tomtebodavägen 11A, Solna, Švedija

Tel. +46 858601000
Faks. +46 858601001
www.ecdc.europa.eu

Europos Sąjungos agentūra
www.europa.eu

Šią brošiūrą galima gauti tokiomis kalbomis:

airių, anglų, bulgarų, čekų, danų, estų, graikų, islandų, ispanų, italų, latvių, lenkų, lietuvių, maltiečių, norvegų, olandų, portugalų, prancūzų, rumunų, slovakų, slovėnų, suomių, švedų, vengrų, vokiečių